

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТАМГЫН ГАЗАР
ПАРЛАМЕНТЫН СУДАЛГАА,
ХӨГЖЛИЙН ХҮРЭЭЛЭН

**ТАМХИНЫ ХЯНАЛТЫН ЗАРИМ АСУУДЛААРХ
ГАДААД УЛСУУДЫН ТУРШЛАГА**

Судалгааны төрөл: Харьцуулсан судалгаа
Судалгааны код: СТ-25/204
Хугацаа: 2025.02.06

Захиалагч: Улсын Их Хурлын гишүүн О.Номинчимэг

Хянасан: ПСХХ-ийн Эрдэмтэн нарийн бичгийн дарга Д.Онолт

Судалгаа удирдсан: ПСХХ-ийн Судалгааны хэлтсийн зөвлөх Г.Билгээ

Судлаач: Л.Мишээлт

Улаанбаатар хот
2025 он

Агуулга

УДИРТГАЛ	3
СУДАЛГААНЫ ХУРААНГУЙ	4
НЭГ. УЛС ОРНУУДЫН УТААТ ТАМХИ ХУДАЛДАХЫГ ХОРИГЛОСОН ЦЭГҮҮД.....	5
ХОЁР. ЭЛЕКТРОН ТАМХИЙГ УТААТ ТАМХИТАЙ АДИЛТГАН АВЧ ҮЗДЭГ УЛС ОРНУУД ..	12
АШИГЛАСАН МАТЕРИАЛ.....	16

Хүснэгтийн жагсаалт

Хүснэгт 1: Утаат тамхи худалдахыг хориглосон цэгүүд	5
Хүснэгт 2: Электрон тамхийг утаат тамхитай эрх зүйн хувьд адилтгасан зүйл заалт	13

УДИРТГАЛ

Улсын Их Хурлын даргын 2024 оны 110 дугаар захирамжаар байгуулагдсан “Тамхины хяналтын тухай хуулийн хэрэгжилттэй танилцаж, электрон тамхи, түүнтэй холбоотой асуудлаар холбогдох хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах шаардлагатай эсэхийг судлан, санал, дүгнэлт гаргах, шаардлагатай бол холбогдох хуулийн төсөл боловсруулах” үүрэг бүхий ажлын хэсгийн ахлагч УИХ-ын гишүүн О.Номинчимэг захиалгаар Улсын Их Хурлын Тамгын газрын дэргэдэх Парламентын судалгаа, хөгжлийн хүрээлэнд Тамхины хяналтын тухай хуулийн биелэлтийн үр дагаварт үнэлгээ хийх ажлыг гүйцэтгэж байна. Энэхүү үнэлгээний ажлын хүрээнд тус хүрээлэнгээс “Тамхины хяналтын зарим асуудлаарх гадаад улсуудын зохицуулалт” судалгааг гүйцэтгэсэн болно.

Судалгааны зорилго: Улс орнуудын тамхины хяналтын зарим асуудлаарх гадаад улс орнуудын зохицуулалтыг судлах.

Судалгааны хамрах хүрээ: Гадаадын зарим улсын тамхины хууль тогтоомжийн хүрээнд утаат тамхи худалдахыг хориглосон цэгийн талаар, мөн электрон тамхийг утаат тамхитай адилтган зохицуулдаг эсэх талаар судалсан.

Судалгааны ажлын бүтэц: Судалгааны тайлан үндсэн хоёр хэсэгтэй:

- улс орнуудын утаат тамхи худалдахыг хориглосон цэгүүд;
- улс орнуудын электрон тамхийг утаат тамхитай адилтган зохицуулдаг эсэх.

Судалгааны арга зүй: Судалгааг тухайн улсын холбогдох хууль тогтоомж болон олон улсын байгууллагуудаас эмхлэн нийтэлсэн судалгаа, болон бусад мэргэжлийн байгууллага, эрдэмтэн судлаачдын бүтээл, холбогдох мэдээллийг судлах, нэгтгэн дүгнэх, арга зүйг ашиглан гүйцэтгэв.

Түлхүүр үг: Утаат тамхи, электрон тамхи.

Key words: Cigarette, electronic cigarette, e-cigarette.

СУДАЛГААНЫ ХУРААНГУЙ

Утаат тамхийг худалдахыг хориглосон цэгийн талаар

Дэлхийн улс орнуудад утаат тамхийг худалдахад зарим хязгаарлалт тавьдаг. Тухайлбал, боловсрол, эрүүл мэнд, спорт болон соёлын байгууллагын байгууламжид, мөн хүүхдийн тоглоомын талбайд, тэдгээрийн ойр орчинд зэрэг байршлаар нь утаат тамхийг худалдахыг хориглодог.

Судалгааны энэ хэсэгт авагдсан нийт 85 улсыг харьцуулан судлахад, 12 улсад (1) сургууль буюу боловсролын байгууламж, (2) хүүхдийн тоглоомын талбай, (3) эрүүл мэнд, (4) спорт болон (5) соёлын байгууламжид зэрэг бүх 5 байршилд утаат тамхийг худалдахыг хориглодог байна. Эдгээр улсуудаас Бутан Улс утаат тамхийг бүр мөсөн хориглосон төдийгүй тамхины бүтээгдэхүүнийг зөвхөн хувийн хэрэгцээнд зориулан импортлохыг зөвшөөрдөг ажээ. Мөн Ливан Улс хаалттай битүү орчин гэх тодотголоор хязгаарлагдмал орчинд утаат тамхи худалдахыг хориглосон онцлогтой байна.

Ихэнд улсад утаат тамхины худалдааг тухайн байршилд шууд хориглохоос гадна тухайн байгууламж, ялангуяа сургууль буюу боловсролын байгууламжаас тодорхой зай буюу радиус дотор хязгаарладаг. Хязгаарласан хэмжээ нь багадаа 5 метр, ихдээ 1000 метр гэж тогтоожээ.

Цахилгаан тамхийг утаат тамхитай адилтган зохицуулсан талаар

Судалгааны хоёрдугаар хэсгээс үзэхэд, дэлхийн 97 улсаас электрон тамхийг 30 улсад хориглодог, 20 улсад эмийн бүтээгдэхүүний ангилалд, 4 улсад хортой, эсхүл аюултай бодисын ангилалд оруулдаг бол 36 улсад электрон тамхийг түүний бүрэлдэхүүн хэсгээр нь буюу никотины агууламж, тодорхой амтанд хязгаарлалт тогтоодог байна (Patrick Fafard, 2021).

Харин 54 улсад электрон тамхийг холбогдох хууль тогтоомжоороо уламжлалт тамхины бүтээгдэхүүнд хамруулж адилтган зохицуулж байна. Тодруулбал, электрон тамхийг утаат тамхитай адил татвар ногдуулж, худалдахад тодорхой хязгаарлалт тогтоодог ажээ.

Мөн электрон тамхийг насанд хүрээгүй хүмүүст худалдахыг, мөн олон нийтийн газар хэрэглэхийг хориглох, түүний сав баглаа боодол дээр анхааруулга, эрүүл мэндийн хор уршгийн мэдээллийг оруулах, зар сурталчилгааг хязгаарлах, эсхүл хориглох, татвар ногдуулах зэргээр зохицуулах зэргээр утаат тамхины татвартай адил зохицуулдаг байна.

НЭГ. УЛС ОРНУУДЫН УТААТ ТАМХИ ХУДАЛДАХЫГ ХОРИГЛОСОН ЦЭГҮҮД

Улс орнууд хууль тогтоомжоороо утаат тамхийг худалдах, хэрэглэх, татахад зарим хязгаарлалтуудыг тавьдаг. Хууль тогтоомжийн хүрээнд утаат тамхийг худалдахад нас, ерөнхий хязгаарлалт, байршил, багц хэмжээ, тусгай зөвшөөрөл зэрэг хязгаарлалт тавих, эсвэл хориглодог. Хүснэгтэд үзүүлсэн нийт 85 улсад бүгдэд нь сургууль, боловсролын байгууламжид, түүний ойр орчимд тамхи, тамхин бүтээгдэхүүнийг нийтлэг байдлаар хориглодог байна.

Хүснэгт 1: Утаат тамхи худалдахыг хориглосон цэгүүд

№	Улсын нэр	Сургууль/ боловсролын байгууламж	Хүүхдийн тоглоомын талбай	Эрүүл мэндийн байгууллага/ байгууламж	Спортын байгууламж	Соёлын байгууламж
1.	Азербайжан	Хориглосон.		Хориглосон.		Хориглосон.
2.	Антигуа ба Барбуда	Хориглосон.		Хориглосон.	Хориглосон.	Хориглосон.
3.	Арабын Нэгдсэн Эмират улс	Цэцэрлэг, бүх шатны сургуулиас 150 метрийн дотор хориглосон.				
4.	Аргентин	Хориглосон.		Хориглосон.	Хориглосон.	Хориглосон.
5.	Армен	Сургууль/ боловсролын байгууламжид болон түүнээс 10 метрийн дотор хориглосон.		Эрүүл мэндийн байгууллага, сувиллын газарт болон түүнээс 10 метрийн дотор хориглосон.	Хориглосон.	Хориглосон.
6.	Бангладеш	Боловсролын байгууламжаа с 100 метрийн дотор хориглосон. Тус хэмжээг орон нутгийн төрийн байгууллага нэмэх боломжтой.		Эрүүл мэндийн байгууллагаас 100 метрийн дотор хориглосон. Тус хэмжээг орон нутгийн төрийн байгууллага нэмэх боломжтой.		
7.	Беларусь	Хориглосон.		Хориглосон.	Хориглосон.	Хориглосон.
8.	Бенин	Бүх шатны боловсролын байгууллагад болон түүнээс 500 метрийн дотор хориглосон.		Эрүүл мэндийн байгууллагууд ад болон түүнээс 500 метрийн дотор хориглосон.	Спортын байгууламжид болон түүнээс 500 метрийн дотор хориглосон.	Соёлын байгууламжид болон түүнээс 500 метрийн дотор хориглосон.
9.	Болив	Сургууль/ боловсролын байгууллагад болон түүнээс 100 метрийн дотор хориглосон.		Хориглосон.		

10.	Бразил	Хориглосон.		Хориглосон.		
11.	Буркина Фасо	Сургуулийн орчинд (сургуулийн хүрээнээс 400 метрийн радиустай) ойр болон ойр орчимд хориглосон.				
12.	Бурунди	Хориглосон.		Хориглосон.	Хориглосон.	
13.	Бутан	Бутан Улсад утаат тамхийг хориглосон. Тамхины бүтээгдэхүүнийг зөвхөн хувийн хэрэгцээнд зориулан импортолж болно.				
14.	Венесуэл	Хориглосон.		Хориглосон.	Хориглосон.	Хориглосон.
15.	Вьетнам	Цэцэрлэг, бүх шатны сургууль, эрдмийн хүрээлэнгийн хилээс 100 метрийн зайд хориглосон.	Хориглосон.	Хориглосон.	Хориглосон.	Хориглосон.
16.	Габон	Хориглосон.		Хориглосон.		
17.	Гайана	Хориглосон.		Хориглосон.	Хориглосон.	
18.	Гамби	Бүх шатны боловсролын байгууллагад, тэдгээр байрнаас 100 метрийн дотор хориглосон.		Эмнэлэг, бусад эрүүл мэндийн байгууллагад болон түүнээс 100 метрийн зайд хориглосон.	Спортын талбай болон тэдгээр байрнаас 100 метрийн зайд хориглосон.	Уг хуулиар “кинотеатр, театрын тоглолтын танхимд, тэдгээр байрнаас 100 метрийн зайд” хориглосон.
19.	Гана	Хориглосон.		Хориглосон.	Хориглосон.	Кино театрт хориглосон. Гэсэн хэдий ч бусад соёлын объектуудад хязгаарлаагүй.
20.	Гондурас	Хориглосон.		Хориглосон.	Хориглосон.	Хориглосон.
21.	Гүрж	Сургууль, хүүхдийн асрамжийн газарт болон эдгээр байгууламжаа с 50 метрийн дотор хориглосон.		Хориглосон.	Хориглосон.	Хориглосон.
22.	Дани	Хориглосон.				
23.	Йордан	Цэцэрлэг, бүх шатны сургуулиас 250 метрийн дотор хориглосон.		Эрүүл мэндийн байгууллагаас 250 метрийн дотор хориглосон.		
24.	Зүүн Тимор	Хориглосон.	Хориглосон.	Хориглосон.	Хориглосон.	
25.	Индонез	Хориглосон.	Хориглосон.	Хориглосон.		
26.	Исланд	Хориглосон.	Хориглосон.	Хориглосон.		
27.	Испани	Хориглосон.	Хориглосон.	Хориглосон.	Хориглосон.	Хориглосон.

28.	Кабо Верде	Сургууль, сургалтын байр, хүүхдийн үйлчилгээ үзүүлдэг газраас 200 метрийн дотор хориглосон.	Хүүхдэд үйлчлэх, тоглоомын талбай зэрэг газраас 200 метрийн дотор хориглосон.	Хориглосон.	Спортын талбай, спортын талбайгаас 200 метрийн дотор хориглосон.	
29.	Казахстан	Хориглосон.		Хориглосон.	Хориглосон.	
30.	Камбож	Хориглосон.	Хориглосон..	Хориглосон.		Хориглосон.
31.	Катар	Сургууль, боловсролын байгууллагаас 1000 метрийн дотор хориглосон.				
32.	Киргиз	Хориглосон.	Хориглосон.	Хориглосон.	Хориглосон.	Хориглосон.
33.	Комор	Хориглосон.		Хориглосон.	Хориглосон.	
34.	Конго	Хориглосон.	Хориглосон.			
35.	Косово	Хориглосон.		Хориглосон.		Хориглосон.
36.	Коста Рика	Хориглосон.	Хориглосон	Хориглосон.	Хориглосон.	Хориглосон.
37.	Кот-д'Ивуар	Бүх шатны сургуульд болон түүнээс 200 метрийн дотор хориглосон.		Эрүүл мэндийн байгууллага болон түүнээс 200 метрийн дотор хориглосон.	Спортын байгууламж болон түүнээс 200 метрийн дотор хориглосон.	Соёлын байгууламж болон түүнээс 200 метрийн дотор хориглосон.
38.	Лаос	Хориглосон.	Хориглосон.	Хориглосон.	Хориглосон.	Хориглосон.
39.	Латви	Хориглосон.		Хориглосон.	Хориглосон.	Хориглосон.
40.	Ливан	Хаалттай газруудад хориглосон.	Хаалттай газруудад хориглосон.	Хаалттай газруудад хориглосон.	Хаалттай газруудад хориглосон.	Хаалттай газруудад хориглосон.
41.	Маврики	Боловсролын байгууллагад, түүнээс 200 метрийн дотор хориглосон.		Хориглосон.	Спортын талбай, арга хэмжээнд болон спорт, амралт зугаалгын байгууламжаас с 200 метрийн дотор хориглосон.	Хориглосон.
42.	Мавритани	Хориглосон.		Хориглосон.		
43.	Макао	Хориглосон.	Хориглосон.	Хориглосон.	Хориглосон.	
44.	Мальта	Хориглосон.		Хориглосон.	Хориглосон.	
45.	Мексик	Хориглосон.				
46.	Непал	Боловсролын байгууламжаас с 100 метрийн дотор хориглосон.		Эрүүл мэндийн байгууллагаас 100 метрийн дотор хориглосон.	Хориглосон.	Хориглосон.
47.	Нигер	Хориглосон.		Хориглосон.	Хориглосон.	
48.	Нидерланд	Хориглосон.	Хориглосон.		Хориглосон.	Хориглосон.
49.	Орос	Боловсролын байгууллагын нутаг дэвсгэр, байр, түүнээс 100 метрийн дотор утаат тамхи жижиглэн	Хориглосон.	Хориглосон.	Хориглосон.	Хориглосон.

		худалдаалахыг хориглосон.				
50.	Өмнөд Африк	Хориглосон.		Хориглосон.		
51.	Палестин			Хориглосон.		
52.	Панам	Хориглосон.		Хориглосон.	Хориглосон.	
53.	Парагвай	Сургууль/ боловсролын байгууллага, түүнээс 100 метрийн дотор байрлах газарт хориглосон.	Хориглосон.	Эрүүл мэндийн байгууллага, түүнээс 100 метрийн дотор хориглосон.	Хориглосон.	Хориглосон.
54.	Перу	Хориглосон.		Хориглосон.		
55.	Руанда	Хориглосон.	Хориглосон.	Хориглосон.	Хориглосон.	
56.	Румын	Хориглосон.		Хориглосон.		
57.	Сенегал	Бүх шатны сургуульд 200 метрийн дотор хориглосон.		Эрүүл мэндийн байгууллагад болон түүнээс 200 метрийн дотор хориглосон.	Спортын байгууламжид болон түүнээс 200 метрийн дотор хориглосон.	Соёлын байгууламжид болон түүнээс 200 метрийн дотор хориглосон.
58.	Сири	Хориглосон.		Хориглосон.	Хориглосон.	Хориглосон.
59.	Судан	Хориглосон.		Хориглосон.		
60.	Суринам	Хориглосон.	Хориглосон.	Хориглосон.		
61.	Тайланд	Хориглосон.	Хориглосон.	Хориглосон.	Хориглосон.	Хориглосон.
62.	Танзани	Хориглосон.	Хориглосон.	Хориглосон.		Хориглосон.
63.	Того	Хориглосон.		Хориглосон.	Хориглосон.	Хориглосон.
64.	Тринидад ба Тобаго	Хориглосон.		Хориглосон.	Хориглосон.	
65.	Турк	Хориглосон.		Хориглосон.	Хориглосон.	Хориглосон.
66.	Туркменистан	Сургууль/ боловсролын байгууламжаа с 100 метрийн дотор болон дотор нь хориглосон.		Хориглосон.	Хориглосон.	Хориглосон.
67.	Уганда	Бүх шатны боловсролын байгууллага, хүүхэд асран хүмүүжүүлдэг байранд болон тэдгээр байрнаас 50 метрийн дотор хориглосон.		Эмнэлэг, бусад эрүүл мэндийн байгууллага болон түүнээс 50 метрийн зайд хориглосон.	Спортын цэнгэлдэх хүрээлэн болон тус байрнаас 50 метрийн дотор хориглосон.	
68.	Узбекистан	Хориглосон.	Хориглосон.	Хориглосон.	Хориглосон.	Хориглосон.
69.	Украин	Хориглосон.				
70.	Уругвай	Хориглосон.	Хориглосон.	Хориглосон.	Хориглосон.	
71.	Филиппин	Сургууль, нийтийн тоглоомын талбай, насанд хүрээгүй хүүхдүүд байнга зорчидог бусад байгууламжийн периметрийн аль ч цэгээс				

		100 метрийн дотор хориглосон.				
72.	Финланд	Хориглосон.				
73.	Франц	Хориглосон.				Хориглосон.
74.	Хятад	Хориглосон.	Хориглосон.			
75.	Чад	Төрийн болон хувийн хэвшлийн боловсрол, мэргэжлийн байгууллагын дотор болон түүнээс 300 метрийн дотор хориглосон.		Эрүүл мэндийн байгууллагын дотор болон түүнээс 300 метрийн дотор хориглосон.	Хориглосон.	
76.	Чили	Бага, дунд боловсролын сургуулиас 100 метрээс бага дотор байрлах газарт хориглосон. Энэ зайг тухайн байгууллагын орох хаалга бүрээс хэмжинэ.		Хориглосон.		
77.	Шри Ланка	Хориглосон.				
78.	Эквадор	Хориглосон.	Хориглосон.	Хориглосон.	Хориглосон.	Хориглосон.
79.	Эль Сальвадор	Хориглосон.	Хориглосон.	Хориглосон.	Хориглосон.	Хориглосон.
80.	Энэтхэг	Бүх төрлийн боловсролын байгууллагаас 100 ярдын дотор хориглосон.				
81.	Эритрей	Хориглосон.	Хориглосон.	Хориглосон.	Хориглосон.	
82.	Эсватини	Хориглосон.	Хориглосон.	Хориглосон.	Хориглосон.	
83.	Эстони	Хориглосон.	Хориглосон.			
84.	Этиоп	Сургуулиас 100 метрийн дотор хориглосон.		Эрүүл мэндийн байгууллагаас 100 метрийн дотор хориглосон.		
85.	Ямайка	Хүүхэд харах үйлчилгээ, боловсролын байгууллагын периметрээс 5 метрийн дотор хориглосон.		Эрүүл мэндийн байгууллагын периметрээс 5 метрийн дотор хориглосон.	Спорт, спортын болон бусад ижил төстэй байгууламжийн периметрээс 5 метрийн дотор хориглосон.	

Эх сурвалж: (TOBACCO CONTROL LAWS, 2025)

Дээрх хүснэгтэд үзүүлсэн нийт 85 улсаас Бутан Улсад тамхийг бүр мөсөн худалдахыг хориглосон бөгөөд тамхины бүтээгдэхүүнийг зөвхөн хувийн хэрэгцээнд зориулан импортолж болдог ажээ. Харин Ливан Улсад бүх цэг хязгаарлагдмал орчинд худалдахыг хориглосон нь онцлог юм.

Дээрх 5 төрлийн бүх байршилд утаат тамхийг хориглодог 12 улс байна. Үүнд: Вьетнам, Испани, Киргиз, Коста Рика, Лаос, Ливан, Орос, Парагвай, Тайланд, Узбекистан, Эквадор, Эль Сальвадор зэрэг байна.

Бүх төрлийн эзэмшлийн сургууль, боловсрол, эрүүл мэнд, соёл болон спортын байгууламжид, түүний ойр орчимд буюу бүсэд тамхи худалдахыг хориглодог 18 улс байна. Үүнд: Антигуа ба Барбуда, Аргентин, Армен, Беларусь, Бенин, Венесуэл, Гамби, Гана, Гондурас, Гүрж, Кот-д'Ивуар, Латви, Маврики, Непал, Сенегал, Сири, Турк, Туркменистан зэрэг байна.

Сургууль, боловсролын байгууламжид, хүүхдийн тоглоомын талбай, эрүүл мэндийн байгууламжид хориглодог 3 улс байна: Индонез, Исланд, Суринам байна.

Мөн сургууль, боловсролын байгууламжид болон хүүхдийн тоглоомын талбайд хориглодог 3 улс байна: Конго, Нидерланд, Хятад орж байна.

Харин сургууль, боловсролын болон эрүүл мэндийн байгууламжид хориглодог 12 улс: байна Азербайжан, Бангладеш, Болив, Бразил, Габон, Йордан, Мавритани, Өмнөд Африк, Перу, Судан, Чили, Этиоп орно.

Палестинд сургууль, боловсролын байгууламжаас гадна эрүүл мэндийн байгууламжид тамхи худалдахыг хориглодог байна.

Зарим улсад утаат тамхийг худалдахыг хориглосон байгууламжаас тодорхой зай буюу радиулыг тогтоодог. Үүнд:

- **5 метр** -Ямайка: сургууль, боловсрол, эрүүл мэнд, спортын байгууламжид;
- **10 метр** -Армен: сургууль, боловсрол, эрүүл мэнд байгууламжид;
- **50 метр** -Уганда: сургууль, боловсрол, эрүүл мэнд, спортын байгууламжид;
-Гүрж: сургууль, боловсролын байгууламжид;
- **100 метр** -Бангладеш: сургууль, боловсрол, эрүүл мэндийн байгууламжид;
-Болив, Вьетнам, Туркменистан, Орос, Чили, Энэтхэг: зөвхөн сургууль, боловсролын байгууламжид;
-Гамби: сургууль, боловсрол, эрүүл мэнд, спортын байгууламжид;
-Непал, Парагвай, Этиоп: сургууль, боловсрол, эрүүл мэндийн байгууламжид;
Филиппин: сургууль, боловсролын байгууламжид, тоглоомын талбайд);
- **150 метр** -Саудын Араб: сургууль, боловсрол байгууламжид;
- **200 метр** -Кабо Верде: сургууль, боловсрол, спортын байгууламжид, тоглоомын талбайд;

-Кот-д'Ивуар: сургууль, боловсрол, эрүүл мэнд, спорт, соёлын байгууламжид;

-Маврики: сургууль, боловсрол, спортын байгууламжид;

-Сенегал: сургууль, боловсрол, эрүүл мэнд, спорт, соёлын байгууламжид;

- **250 метр** -Йордан: сургууль, боловсрол, эрүүл мэндийн байгууламжид;
- **300 метр** -Чад: сургууль, боловсрол, эрүүл мэндийн байгууламжид;
- **400 метр** -Буркина Фасо: сургууль, боловсролын байгууламжид;
- **500 метр** -Бенин: сургууль, боловсрол, эрүүл мэнд, спорт, соёлын байгууламжид;
- **1000 метр** -Катар: сургууль, боловсролын байгууламжид.

ХОЁР. ЭЛЕКТРОН ТАМХИЙГ УТААТ ТАМХИТАЙ АДИЛТГАН АВЧ ҮЗДЭГ УЛС ОРНУУД

Дэлхийн 97 улсын электрон тамхины зохицуулалтыг үзвэл (Patrick Fafard, 2021), электрон тамхийг:

- хориглосон 30 улс¹;
- эмийн бүтээгдэхүүн болгон зохицуулдаг 20 улс²;
- хортой, эсхүл аюултай бодисын ангилалд оруулдаг 4 улс³;
- цахилгаан тамхины бүрэлдэхүүн хэсгийг, тухайлбал никотины агууламж, тодорхой амт зэргийг хязгаарладаг 36 улс⁴;
- татвар ногдуулах, худалдах зарим хязгаарлалтыг тогтоох зэргээр утаат тамхитай адилтган зохицуулдаг 54 улс (Эдгээр улсад электрон тамхийг тамхины бүтээгдэхүүн гэж үзэж хуульчилснаар уламжлалт тамхинд тавьдаг хязгаарлалт, хоригийг адил тавьдаг байна.). Үүнд:
 - насанд хүрээгүй хүмүүст худалдаалахыг хориглох;
 - олон нийтийн газар хэрэглэхийг хязгаарлах;
 - сав баглаа боодол дээр анхааруулга, эрүүл мэндийн хор уршгийн мэдээллийг оруулах;
 - зар сурталчилгааг хязгаарлах, эсхүл хориглох;
 - татвар ногдуулах гэх мэт орно.

Цахилгаан тамхины талаар баримталдаг бодлогуудаас утаат тамхитай адилтган зохицуулдаг дараах 54 улс байна. Үүнд: Аргентин, Австри, Азербайжан, Бахрейн, Бразил, Бруней Даруссалам, Болгар, Колумб, Коста Рика, Хорват, Эквадор, Эстони, Финланд, Гүрж, Герман, Грек, Гондурас, Индонез, Иран, Итали, Латви, Литва, Мальдив, Мальта, Маврикий, Мексик, Молдав, Балба, Нидерланд, Шинэ Зеланд, Никарагуа, Норвег, Палау, Панам, Парагвай, Польш, Румын, Сенегал, Сейшелийн арлууд, Сингапур, Словак, Словени, Өмнөд Солонгос, Испани, Швед, Тажикистан, Тайланд, Того, Турк, Туркменистан, Их Британи, АНУ, Венесуэл, Вьетнам зэрэг болно.

Тухайлбал, АНУ, Их Британи, Франц, Канад зэрэг улсууд электрон тамхийг тамхины бүтээгдэхүүнтэй адилтган тамхины хууль тогтоомжоор зохицуулж, хяналтыг нь өндөр түвшинд байлгадаг ажээ. (Patrick Fafard, 2021)

¹ Аргентин, Бразил, Бруней Даруссалам, Камбож, Колумб, Египет, Гамби, Энэтхэг, Иран, Кувейт, Лаос, Ливан, Маврики, Мексик, Балба, Никарагуа, Оман, Панам, Катар, Сейшелийн Арлууд, Сингапур, Шри Ланка, Суринам, Сири, Тайланд, Зүүн Тимор, Турк, Туркменистан, Уганда, Уругвай.

² Австри, Бельги, Канад, Чили, Дани, Эстони, Финланд, Франц, Исланд, Ирланд, Ямаик, Япон, Норвег, Филиппин, Өмнөд Африк, Швед, Тайланд, Их британи, АНУ, Венесуэл .

³ Австрали, Бельги, Малайз, Бруней Даруссалам.

⁴ Бельги, Болгар, Канад, Хорват, Кипр, Чех, Дани, Эстони, Финланд, Франц, Герман, Грек, Исланд, Ирланд, Израиль, Итали, Ямаик, Япон, Латви, Литва, Люксембург, Австрали, Австри, Мальта, Молдав, Нидерланд, Саудын Араб, Польш, Португал, Румын, Словак, Словени, Испани, Швед, Швейцарь, Их Британи.

Ийм зохицуулалтын давуу тал нь олон нийтийн эрүүл мэндийг хамгаалах, залуучуудын хэрэглээг хязгаарлах, бүтээгдэхүүний чанар, найрлагад хатуу хяналт тавих явдал юм. (Patrick Fafard, 2021)

Электрон тамхийг тамхины бүтээгдэхүүнтэй адилтган тамхины хууль тогтоомжоор зохицуулдаг Ази болон Европын зарим улсын хууль тогтоомжийн зохицуулалтыг жишиг болгон авч үзвэл:

Хүснэгт 2: Электрон тамхийг утаат тамхитай эрх зүйн хувьд адилтгасан зүйл заалт

№	Улс орнууд	Хууль тогтоомжийн зохицуулалт	Эх сурвалж
1	Австри	Электрон тамхийг утаат тамхитай адил нарийвчлан шинжилж, үнэлэн, мөн тусгай зөвшөөрөл авна. Холбооны Эрүүл мэндийн сайдын “Тамхины бүтээгдэхүүний зөвшөөрөл олгох тухай” 2017 оны 42 дугаар тушаалын §3, 5.	Verordnung der Bundesministerin für Gesundheit und Frauen hinsichtlich der Zulassung neuartiger Tabakerzeugnisse (NTZulV) StF: BGBl. II Nr. 42/2017. Хандах линк: https://assets.tobaccocontrollaws.org/uploads/legislation/Austria/Austria-Ord.-on-Authorization-of-Novel-Products.pdf
2	Азербайжан	"Тамхины бүтээгдэхүүн" гэдэгт тамхины навч, түүний найрлагаас гаргаж авсан никотин агуулсан утаат тамхи, навчин тамхи, электрон тамхи, 'shisha', 'hookah' зэрэг хамаарна. Тамхи, тамхины бүтээгдэхүүний тухай хуулийн §1.1 (2017 он)	Law of the Azerbaijan Republic On tobacco and tobacco products. Хандах линк: https://assets.tobaccocontrollaws.org/uploads/legislation/Azerbaijan/Azerbaijan-TC-Law-2017.pdf
3	Аргентин	Тамхины бүтээгдэхүүнд утаат тамхи, электрон тамхи, навчин тамхи болон дагалдах хэрэгслүүд (жишээ нь, электрон тамхины төхөөрөмж, 'hookah' гэх мэт) орно. Тамхины тухай 26.687 дугаар хуулийн §3а (2013 он)	Tobacco law 26.687. Хандах линк: https://assets.tobaccocontrollaws.org/uploads/legislation/Argentina/Argentina-Decree-602.pdf
4	Болгар	Электрон тамхи нь утаат тамхины бүтээгдэхүүнтэй адил зохицуулалттай байна. Тамхи, тамхины бүтээгдэхүүний тухай хуулийн §5 (2016 он)	Law on Amending and Supplementing the Law on Tobacco and Tobacco Products. Хандах линк: https://assets.tobaccocontrollaws.org/uploads/legislation/Bulgaria/Bulgaria-Decree-No.-892016-Amding-Law-on-Tobacco-Products.pdf
5	Герман	Электрон тамхийг утаат тамхитай адил ангилалд оруулан зохицуулдаг байна. Тамхины бүтээгдэхүүний тухай хуулийн §2 (2016 он)	Tabakerzeugnisgesetz. Хандах линк: https://assets.tobaccocontrollaws.org/uploads/legislation/Germany/Germany-Tobacco-Products-Act-2016-native.pdf
6	Грек	Тамхины бүтээгдэхүүнд утаат тамхи болон электрон тамхийг адил ангилалд оруулан зохицуулдаг. Тамхины тухай хуулийн §23 (2016 он)	εφαρμογή της Αντικατανομιστικής. Хандах линк: https://assets.tobaccocontrollaws.org/uploads/legislation/Greece/Greece-Circular-No.-8809-native.pdf
7	Гүрж	Тамхины бүтээгдэхүүнд электрон тамхийг утаат тамхитай адил ангилалд оруулан зохицуулдаг. Тамхины хяналтын тухай хуулийн §3 (2017 он)	Law of Georgia on Tobacco Control. Хандах линк: https://assets.tobaccocontrollaws.org/uploads/legislation/Georgia/Georgia-TC-Law-2010.pdf
8	Итали	Электрон тамхийг утаат тамхитай адил сургууль, боловсролын байгууллагад болон түүний гадна хэрэглэхийг хориглосон байна.	THE PRIME MINISTRY enacts the following law. Хандах линк: https://assets.tobaccocontrollaws.org/uploads/legislation/Italy/Italy-Law-No.-128-2013.pdf

		Ерөнхий сайдын 2013 оны 128 дугаар захирамж §4	
9	Латви	Электрон тамхийг утаат тамхитай адил төрийн байгууллага, олон нийтийн газарт хэрэглэхийг хориглосон байна. Тамхины бүтээгдэхүүний худалдааны тухай хуулийн §2 (2016 он)	On the Handling of Tobacco Products, Herbal Products for Smoking, Electronic Smoking Devices and Their Liquids. Хандах линк: https://assets.tobaccocontrollaws.org/uploads/legislation/Latvia/Latvia-Law-on-Trade-in-Tobacco-Products.pdf
10	Литва	Тамхины бүтээгдэхүүнд электрон тамхийг утаат тамхитай адил ангилалд оруулан зохицуулдаг. Тамхины бүтээгдэхүүний тухай хуулийн §1.3.1 (2016 он)	On the control of tobacco, tobacco products and associated products. Хандах линк: https://assets.tobaccocontrollaws.org/uploads/legislation/Lithuania/Lithuania-Res.-No.-958-of-2016.pdf
11	Нидерланд	Тамхины бүтээгдэхүүнд электрон тамхийг утаат тамхитай адил ангилалд оруулан зохицуулдаг. Тамхины бүтээгдэхүүний тухай хуулийн §1 (2018 он)	Tobacco and tobacco products law. Хандах линк: https://assets.tobaccocontrollaws.org/uploads/legislation/Netherlands/Netherlands-Tobacco-and-Smoking-Products-Act.pdf
12	Норвег	Электрон тамхийг утаат тамхитай адил зар сурталчилгаа, борлуулалтын хязгаарлалт тавьдаг. Тамхины хяналтын тухай хуулийн §22, 24 (2020 он)	Tobacco Control Act. Хандах линк: https://assets.tobaccocontrollaws.org/uploads/legislation/Norway/Norway-Tobacco-Ctrl.-Act-No.-14-of-1973.pdf
13	Сингапур	Тамхины бүтээгдэхүүнд электрон тамхийг утаат тамхитай адил ангилалд оруулан зохицуулдаг байна. Тамхины тухай (Зар сурталчилгаа худалдааны хяналтын) хууль §2 (2021 он)	Tobacco (control of advertisements and sale) act. Хандах линк: https://assets.tobaccocontrollaws.org/uploads/legislation/Singapore/Singapore-Control-of-Ads-Sale-native.pdf
14	Словак	Тамхины бүтээгдэхүүнд электрон тамхийг утаат тамхитай адил ангилалд оруулан зохицуулдаг байна. Тамхины бүтээгдэхүүний тухай хуулийн §2 (2016 он)	On the manufacture and labelling of tobacco products and related products and amending certain Acts. Хандах линк: https://assets.tobaccocontrollaws.org/uploads/legislation/Slovakia/Slovakia-Act-No.-892016.pdf
15	Словен	Тамхины бүтээгдэхүүнд электрон тамхийг утаат тамхитай адил ангилалд оруулан зохицуулдаг байна. Тамхины бүтээгдэхүүний тухай хуулийн §3 (2017 он)	The Use of Tobacco Products Act. Хандах линк: https://assets.tobaccocontrollaws.org/uploads/legislation/Slovenia/Slovenia-TC-Act-2017.pdf
16	Финланд	Тамхины бүтээгдэхүүнд электрон тамхийг утаат тамхитай адил ангилалд оруулан зохицуулдаг байна. Тамхины тухай хуулийн §2 (2016 он)	Tobacco Act. Хандах линк: https://assets.tobaccocontrollaws.org/uploads/legislation/Finland/Finland-Tobacco-Act-No.-5492016.pdf
17	Хорват	Тамхины бүтээгдэхүүнд электрон тамхийг утаат тамхитай адил ангилалд оруулан зохицуулдаг байна. Тамхи, тамхин бүтээгдэхүүний хяналтын тухай хуулийн §3 (2017 он)	On restrictions on the use of tobacco and related products Act. Хандах линк: https://assets.tobaccocontrollaws.org/uploads/legislation/Croatia/Croatia-Law-No.-452017.pdf
18	Швед	Тамхины бүтээгдэхүүнд электрон тамхийг утаат тамхитай адил ангилалд оруулан зохицуулдаг байна. Тамхи, тамхин бүтээгдэхүүний тухай хууль §2 (2018 он)	Act on Tobacco and similar products. Хандах линк: https://assets.tobaccocontrollaws.org/uploads/legislation/Sweden/Sweden-SFS-20182088.pdf
19	Шинэ Зеланд	Электрон тамхийг утаат тамхитай адил зар сурталчилгаа, борлуулалтын хязгаарлалт, олон нийтийн газар хэрэглэхийг хориглосон байна.	Smokefree Environments and Regulated Products Act. Хандах линк: https://assets.tobaccocontrollaws.org/

		Тамхигүй орчин ба бүтээгдэхүүний зохицуулалтын тухай хуулийн §5, 7а, 11, 12, 13, 23, 31, 32, 40, 41, 42 (2020 он)	ploads/legislation/New%20Zealand/New-Zealand-SF-Act-1990-native.pdf
20	Эстони	Тамхины бүтээгдэхүүнд электрон тамхийг утаат тамхитай адил ангилалд оруулан зохицуулдаг байна. Тамхины тухай хуулийн §29.2 (2020 он)	Tobacco Act. Хандах линк: https://assets.tobaccocontrol.org/uploads/legislation/Estonia/Estonia-Tobacco-Act-as-amended.pdf

Энэхүү судалгаанд авагдсан орнуудыг харьцуулан үзэхэд, Грек Улс нь хуулийн 23 дугаар зүйлд зааснаар “электрон тамхийг утаат тамхитай адил зохицуулна” гэж тусгайлан заасан байна.

Улс орнуудад нийтлэг байдлаар цахилгаан тамхийг худалдах, олон нийтийн газар хэрэглэхийг хязгаарлах, сав, баглаа, боодол, шошго дээр анхааруулга тавих, зар сурталчилгааг хязгаарлах, эсхүл хориглох, татвар торгууль ногдуулах зэргээр хууль тогтоомжоороо утаат тамхитай адитган зохицуулдаг байна.

АШИГЛАСАН МАТЕРИАЛ

PATRICK FAFARD, J. S. (2021). COMPARING THE REGULATION AND INCENTIVIZATION OF E-CIGARETTES ACROSS 97 COUNTRIES. SCIENCEDIRECT.COM:

[HTTPS://WWW.SCIENCEDIRECT.COM/SCIENCE/ARTICLE/PII/S0277953621005190](https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0277953621005190)

TOBACCO CONTROL LAWS. (2025).

[HTTPS://WWW.TOBACCOCONTROLAWS.ORG/LEGISLATION/FIND-BY-POLICY?STEP=CRITERIA](https://www.tobaccocontrol.org/legislation/find-by-policy?step=criteria)